

ГАРАНТІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Драгоненко А. О.

ВСТУП

Реформування чинного законодавства, яке відбувається нині в Україні, спрямоване на всебічну та комплексну перебудову системи державного управління. Реалізація фундаментальних завдань реформи потребує чіткої координації діяльності органів виконавчої влади будь-якого рівня щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина під час взаємодії з іншими органами державної влади. Ефективність реалізації вказаних завдань безпосередньо залежить від провадження в правоохоронних органах, зокрема в діяльності Державного бюро розслідувань, принципово нової політики, в основу якої покладено стандарти, які напрацьовані світовою практикою.

Важливим показником рівня цивілізованого та розвинутого сучасного суспільства є ступінь забезпеченості прав і свобод особи. Для реалізації кожним своїх суб'єктивних прав в Україні важливо визначити коло дієвих механізмів, які забезпечуватимуть можливість такої реалізації громадянами своїх прав у сучасних умовах політичних та економічних перетворень. Виключно наявність дієвих гарантій здатна забезпечити практичну реалізацію кожною людиною закріплених за нею прав, у тому числі під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

З метою імплементації в національне законодавство положень ст. 36 Конвенції ООН проти корупції «Спеціалізовані органи» було затверджено Концепцію реформування кримінальної юстиції України, з урахуванням змін, внесених у жовтні та листопаді 2011 р., було передбачено, зокрема, прийняття Кримінального процесуального кодексу України 13.04.2012 р., а згодом і Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII.

На думку А. Яценюка, створення Державного бюро розслідувань як окремого органу досудового розслідування має забезпечити незалежність та об'єктивність у процесі розслідування кримінальних правопорушень. Це рішення зумовлене необхідністю узгодження діяльності прокуратури з європейськими стандартами, серед яких – відсутність у прокуратури інструменту слідства. Тому Державне бюро розслідувань із початком фактичної діяльності візьме на себе слідчі

функції¹. Однак таку функцію, як нагляд за додержанням Державним бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням здійснює безпосередньо Генеральний прокурор України та уповноважені ним прокурори.

З огляду на актуальність і необхідність формування науково-теоретичної основи реалізації гарантій взаємодії Державного бюро розслідувань як одного з основоположних принципів правової держави, виникає необхідність дослідження гарантій їх взаємодії. Обов'язковість аналізу формування системи гарантій законності в Україні визначається тим, що лише системна реалізація гарантій законності має змогу створити основу для втілення принципу законності, а отже, сприяти процесам побудови правової держави в Україні.

1. Основний зміст та форми взаємодії

Державного бюро розслідувань з органами державної влади

У межах своїх повноважень Державне бюро розслідувань взаємодіє з вичерпним переліком державних органів. Мета такої взаємодії спрямована на запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також досягнення завдань кримінального провадження.

Однією з форм взаємодії є обмін оперативною інформацією між Державним бюро розслідувань та Національним антикорупційним бюро України, органами внутрішніх справ, органами Національної поліції, Службою безпеки України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, щодо спільних заходів та з іншими державними органами, які відповідно до закону здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів. При цьому умови і порядок обміну цією інформацією регулюються спільними нормативно-правовими актами.

Як зазначено у Стратегічній програмі діяльності Державного Бюро розслідувань на 2017–2022 рр. взаємодія Державного Бюро розслідувань з органами державної влади відбувається в таких формах:

- а) обмін інформацією;
- б) проведення спільних досліджень;
- в) вироблення заходів щодо виконання завдань кримінального судочинства, мінімізації корупційних ризиків у діяльності кожного відомства, розшуку осіб, які ухиляються від слідства, повернення активів, здобутих злочинним шляхом, захисту співробітників

¹ Шульгина А. Борьба с коррупцией откладывается? *Судебно-юридическая оп line газета*. 2016. № 9 (327). С. 5–6. URL: <http://sud.ua/newspaper/2016/03/07/87944-borba-s-korruptsiej-otkladivaetsya> (дата звернення: 15.04.2021)

правоохоронних органів та учасників кримінального провадження тощо;

г) підготовка спільних нормативно-правових актів для ефективної взаємодії;

г) інші форми взаємодії, що не суперечать чинному законодавству².

Необхідно звернути увагу, що відповідно до ч. 15 ст. 6 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. Державне Бюро розслідувань здійснює співробітництво з поліцейськими та іншими відповідними органами іноземних держав відповідно до законів та міжнародних договорів України. Більш того, нині це є актуальним, оскільки Державне Бюро розслідувань є новоствореним правоохоронним органом, який має діяти на основі європейських стандартів, спираючись на світові практики розслідувань. Як визначено Стратегічною програмою діяльності Державного Бюро розслідувань на 2017–2022 рр., вона здійснюється шляхом надання експертної допомоги провідних міжнародних організацій щодо розробки нормативно-правових документів, формування та розвитку Державного бюро розслідувань, організації та проведення тренінгів та навчання працівників Бюро, обміну досвідом та інформацією³.

Окремо виділено співробітництво Державного Бюро розслідувань відповідно до законів і міжнародних договорів України з поліцейськими та іншими відповідними органами інших держав, в тому числі щодо розшуку підозрюваних, котрі переховуються від слідства та суду; повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, виведених під час вчинення злочинів. Співпраця з міжнародними, міждержавними організаціями, мережами, діяльність у сфері виявлення, розшуку та управління коштів, майна майнових та інших прав, на які може бути накладено арешт у кримінальних провадженнях про злочини, підслідні Бюро⁴.

Водночас, зосереджуючи увагу на дієвості правопорядку, можливості його вдосконалення, а також на перспективах більш повного та обов'язкового дотримання законності, беззаперечним є визнання існування системи заходів, які мають сприяти впорядкуванню суспільних відносин у сфері точного й послідовного втілення вимог

² Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017–2022 рр. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2018-04/program17-20_web.pdf. (дата звернення: 15.04.2021).

³ Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017–2022 рр. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2018-04/program17-20_web.pdf. (дата звернення: 15.04.2021).

⁴ Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/conv#n278>(дата звернення: 14.04.2021).

правового закону в життя. Саме це визначається в сучасній юридичній науці поняттям «гарантії» законності⁵.

Взагалі термін «гарантія» (франц. «*garantie*» – забезпечити) означає запоруку, умову, яка забезпечує що-небудь⁶.

Однак, незважаючи на наявні всебічні дослідження, проблема гарантій законності не тільки не втратила своєї актуальності, але й загострилася. Нині залишається невирішеним питання щодо поняття гарантій взагалі та гарантій законності зокрема. Крім того, залишаються спірними окремі питання гарантій, які хоча і достатньо висвітлювались в наукових дослідженнях, проте вчені не знайшли єдиного підходу щодо їх вирішення.

Так, Т. Андрусак визначає гарантії законності як систему засобів, за допомогою яких у суспільному житті впроваджується, охороняється, і в разі порушення відновлюється законність⁷. Таке ж визначення використовує М. Кравчук та інші дослідники⁸. Тому, акцентуючи увагу на актуальності й необхідності формування науково-теоретичної основи реалізації засади законності взаємодії Державного Бюро розслідувань як одного з основоположних принципів правової держави, ми вводимо до сфери нашого дисертаційного дослідження й проблематику гарантій законності. Водночас неодмінною умовою аналізу формування системи гарантій законності в Україні є те, що лише системна реалізація гарантій законності має змогу створити основу для втілення принципу законності, а отже, сприяти процесам побудови правової держави в Україні.

На жаль, як показує досвід за роки незалежності, в Україні практично завжди відчувався брак системного ставлення до гарантій законності⁹. Натомість ми зустрічалися з локальним та нерідко з надто неузгодженими діями в різних галузях, які мали лише тимчасовий і до того ж мінімальний ефект. При цьому серед різних груп гарантій законності на перше місце виступали економічні, політичні чи правові гарантії. Тоді як зосередження уваги на самих гарантіях зумовлювалось не стільки обґрунтованими науково-теоретичними міркуваннями (серйозними стратегічними науково-методологічними і теоретичними розробками), скільки необхідністю реагувати на конкретні кризові обставини в кожній із названих сфер.

⁵ Проблемы общей теории права и государства / Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 2002. 468 с.

⁶ Словарь иностранных слов / Редакция филолог, словарей русского языка. 15-е изд., доп. Москва : Русский язык, 1998. 111 с.

⁷ Андрусак Т.Г. Теорія держави і права. Львів : Фонд „Право для України”, 1997. 140 с.

⁸ Кравчук М.В. Теорія держави і права. *Проблеми теорії держави і права*. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 182 с.

⁹ Христиниченко Н.П. *Особливості реалізації принципу законності у сучасних умовах державотворення. Європейські перспективи*. 2013. № 6. С. 31–35.

У наукових працях є різні підходи до визначення поняття гарантій, що пов'язано як з обсягом, так і зі складністю цього питання. При цьому юридичні гарантії є самостійним видом системи гарантій.

Під юридичними гарантіями в науковій літературі розуміють: а) сукупність суб'єктивних та об'єктивних факторів; б) систему соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних та організаційних передумов, умов, засобів і способів¹⁰. На нашу думку, категорія «фактори» не може використовуватися для визначення юридичних гарантій, оскільки вона більшою мірою означає характер явищ, чинників.

Друге визначення своєю чергою розкриває не зміст гарантій, а лише перераховує їх види. Натомість не викликає сумнівів правильність визначення поняття гарантій як умов, засобів і способів, які забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав¹¹.

Власне засоби і способи стають юридичними гарантіями лише через юридичну форму, через їх закріплення в нормах права. Сам по собі термін «юридичні гарантії» вказує на їхню нормативно-правову основу. Натомість забезпечення гарантованості полягає передусім у здійсненні прав та виконанні обов'язків, які передбачені в чинних правових нормах. Загальновідомо, що норма сама по собі не може викликати певні правові результати, останні досягаються за допомогою правової діяльності. Під діяльністю необхідно розуміти здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, покладених нормою права на відповідних суб'єктів правовідносин¹².

В юридичній літературі триває дискусія щодо спеціального призначення юридичних гарантій. Свого часу роль юридичних гарантій зводилася виключно до охорони і захисту прав громадян від будь-яких порушень зі сторони осіб, зобов'язаних забезпечити безперешкодне здійснення прав і свобод¹³. В.Ф. Погорілко та В.І. Сірий під юридичними гарантіями розуміють передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав і свобод людини і громадянина¹⁴. Іншим досить повним за своїм змістом і таким, що розкриває всі суттєві ознаки поняття «юридичні гарантії» в загальноправовому аспекті, є визначення, запропоноване В.О. Патюліним: юридичні гарантії – це правові норми, що визначають

¹⁰ Пиголкин А.С., Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А., Саидов А.Х. Теория государства и права: учебник. Москва : Юрайт. 2006. 613 с.

¹¹ Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. Харків : Нац. ун-т внутр. справ. 2001. 220 с.

¹² Теория держави та права : підручник / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін. Київ, 2011. 575 с.

¹³ Боброва Н.А. Гарантии реализации государственно-правовых норм. Воронеж, 1984. С. 92–98.

¹⁴ Погорілко В.Ф., Сірий В.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. Київ, 1997. С. 40.

специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту в разі порушення¹⁵.

Існує група науковців, які визначають юридичні гарантії в інституційному аспекті. Так, В.М. Чхиквадзе визначає юридичні гарантії як розгорнуту систему інститутів і норм матеріального і процесуального права¹⁶. Таку позицію висловлює також М.С. Малєїн, який під юридичними гарантіями розуміє норми права, які передбачають у своїй сукупності правовий механізм, покликаний сприяти реалізації законів¹⁷.

Поряд із загальними підходами до розуміння поняття «юридичні гарантії» не можемо не звернути уваги на визначення поняття «юридичні гарантії правоохоронних органів», запропоноване В.І. Литвиненко. Науковець пропонує під ними розуміти систему засобів, способів і методів юридичного та організаційно-правового характеру, які спрямовані на реалізацію службових, політичних та особистих немайнових прав та обов'язків співробітників правоохоронних органів, а також на їх охорону в разі виникнення перешкод у їх реалізації¹⁸.

Важливість зазначеного поняття полягає в тому, що воно акцентує не на правоохоронному органі загалом, а на співробітниках правоохоронного органу, які фактично від імені останнього виконують покладені на них національним законодавством завдання й функції та відповідають за їх неналежне виконання чи невиконання, скоєння інших правопорушень, відповідальність за які передбачена чинним законодавством України.

Нині є також чимало класифікацій юридичних гарантій правоохоронних органів. При цьому прийнято розглядати юридичні гарантії правоохоронної діяльності не загалом, а лише окремих її аспектів.

З огляду на це, гарантії законності слід розглядати не лише як сукупність засобів та способів, а як єдність елементів, як цілісне юридичне утворення.

Тобто слід підкреслити, що гарантії законності містять у собі два взаємопов'язаних елементи: норми права та діяльність суб'єктів Державного Бюро розслідувань. Так, норма права встановлює для суб'єктів Державного Бюро розслідувань конкретні обов'язки, виконання яких буде гарантувати реалізацію прав органів державної влади під час їх взаємодії. Закон України «Про Державне бюро

¹⁵ Патюлин Б.А. Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений). Москва : Наука. 1974. С. 112.

¹⁶ Чхиквадзе В.М. Социалистический гуманизм и права человека. Москва : Наука. 1978. С. 34.

¹⁷ Малєїн Н.С. Охрана прав личности советским законодательство / отв. ред. А.И. Масляев. Москва : Наука. 1985. 165 с.

¹⁸ Литвиненко В.І. Поняття і сутність юридичних гарантій правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 4/2. С. 77–80.

розслідувань» від 12.11.2015 року своєю чергою є юридичною підставою правової діяльності, а юридична діяльність є засобом виконання закону.

Тому, виходячи з викладеного, зазначимо, що юридичні гарантії законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади є цілеспрямованими, вони організовують адміністративну діяльність суб'єкта виконавчої влади, безпосередньо включаючи практику реалізації завдань та функцій країни щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням.

На наш погляд, юридичні гарантії законності є збірним поняттям, яке включає в себе не тільки правові норми, юридичну діяльність, а й спеціально вироблені державою і передбачені в законі засоби (наприклад, у вигляді юридичної відповідальності) і способи забезпечення законності (наприклад, прокурорський нагляд за додержанням Державним Бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування, відомчий контроль комітету Верховної ради України за діяльністю Державного Бюро розслідувань та ін.). Зазначені вище компоненти і становлять основний зміст юридичних гарантій законності у сфері цієї діяльності.

З огляду на це, найбільш повному розкриттю змісту правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади буде сприяти детальний аналіз: а) правових норм, що визначають юридичні гарантії під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади та їх видів; б) юридичної діяльності як форми реалізації правових гарантій законності в цій сфері (в тому числі і способів її здійснення); в) юридичної відповідальності як засобу забезпечення правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади. Розберемо кожен з елементів змісту гарантій окремо.

1. Правові норм, що визначають юридичні гарантії під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади та їх види.

Як зазначалося раніше, до гарантій законності вчені зараховують різні за своїм змістом нормативно-правові засоби, окремі з яких, на наш погляд, не можуть розглядатися як такі. Так, існує думка, що всі процесуальні норми, що встановлюють певний порядок процесуальних дій, є гарантіями законності¹⁹. Однак далеко не всі процесуальні норми виступають як гарантії законності. Призначення процесуальних норм полягає в тому, щоб забезпечити реалізацію відповідних матеріальних норм. Разом із тим забезпечення реалізації матеріальних норм ще не

¹⁹ Гринюк Р.Ф. Поняття законності та її вплив на процес розбудови правової держави. *Правничий часопис Донецького університету*. 2003. № 1 (9). С. 3–9.

означає забезпечення законної реалізації самих процесуальних норм. Завдання гарантій законності полягає не тільки в тому, щоб забезпечити за допомогою встановлення процесуальних норм законну реалізацію норм матеріальних (це більшою мірою властиве процесу правотворчості), але і в забезпеченні законного застосування самих процесуальних норм.

Кримінально-процесуальні норми під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади часто являють собою первинні правила, що фіксують певні обставини, що мають значення у вирішенні проваджень про кримінальні правопорушення.

Одночасно, на наш погляд, необхідно зазначити, що деякі матеріальні правові норми є гарантіями законності. Наприклад, ч. 2 ст. 4 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII вказує на заборону незаконного втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних або юридичних осіб у діяльність Державного бюро розслідувань²⁰.

Тому, на нашу думку, такі матеріальні правові норми, безумовно, є юридичними гарантіями законності, бо вони безпосередньо спрямовані на забезпечення законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Тому до правових гарантій законності в цій сфері належать такі правові норми:

а) норми матеріального права, безпосередньою метою яких є забезпечення законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади (тобто сама наявність таких норм – вже гарантія законності);

б) кримінально-процесуальні норми, які безпосередньо забезпечують правомірну реалізацію матеріальних норм права шляхом свого застосування.

2. Юридична діяльність як форма реалізації правових гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади (в тому числі і способів її здійснення).

Варто зазначити, що адміністративно-правові відносини являють собою суспільний зв'язок конкретних осіб. Цей зв'язок утворюється у сфері управління і виражається в певній повсякденній юридичній (управлінській) діяльності²¹. Ця правова діяльність, на наш погляд, є

²⁰ Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/conv#n278>(дата звернення: 14.04.2021)

²¹ Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короед, О.Ю. Дрозд, І.В. Гиренко, О.М. Єцук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова]; за ред. проф. В.В. Галуцька. Херсон : Гринь Д.С., 2015. С. 43.

елементом юридичних гарантій законності, тому виникає необхідність її аналізу у змісті цієї правової інституції.

Питання про місце юридичної діяльності в складі правових гарантій законності вирішується вченими по-різному.

Так, зокрема, противники об'єднання в понятті правових гарантій норм права і відповідної діяльності державних органів і громадських організацій вважають, що зазначену правову діяльність треба зараховувати до особливого різновиду гарантій законності – організаційним гарантіям²². Однак при такому підході проблема правових гарантій обмежується сферою існування певної сукупності норм, що, на нашу думку, не дає повного уявлення про правовий механізм забезпечення законності, куди включається і відповідна правовим нормам юридична діяльність.

Разом із тим, на наше переконання, слід звернути увагу на неприпустимість абсолютизації цієї діяльності деякими авторами, які до юридичних гарантій зараховують тільки діяльність із розгляду скарг і заяв громадян, діяльність органів прокуратури та ін., знижуючи тим самим дійсне значення правових норм у системі гарантій законності²³.

Юридична діяльність щодо норм права виступає не як загальна категорія, що охоплює безліч норм, які є «обслуговуючими елементами» самої діяльності (наприклад, правоохоронна діяльність ДБР або діяльність правосуддя), а як форма реалізації правових норм, які забезпечують законність здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Аналізуючи проблему гарантій законності, П.М. Рабінович дійшов висновку, що практична діяльність, яка має правове значення і спрямована на забезпечення реалізації прав громадян, входить до кола гарантій, і її цілком можна називати не організаційно-правовою гарантією, а правовою гарантією законності²⁴, що, на наш погляд, є найбільш вірним рішенням. Тому до гарантій законності здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади ми зараховуємо не тільки норми матеріального і процесуального права, безпосередньою метою яких є забезпечення законності у сфері суспільних відносин, а й діяльність певних суб'єктів щодо застосування цих норм.

Слід зазначити, що така діяльність знаходить вираження в певних способах. На наш погляд, спосіб виступає як вид діяльності.

²² Шило С.М. Поняття та зміст правових гарантій в законності в сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. № 4. С. 285.

²³ Кушнір С.М. Правові гарантії забезпечення законності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 210.

²⁴ Рабінович П.М. Ефективність юридичних гарантій законності: до методики її виявлення. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1 (60). С. 17–27.

До способів забезпечення законності здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади ми зараховуємо контроль із боку Ради громадського контролю за діяльністю Державного Бюро розслідувань, відомчий контроль комітету Верховної ради України та прокурорський нагляд.

Необхідно зазначити, що способам забезпечення законності було присвячено достатню кількість спеціальних, у тому числі і монографічних робіт. У працях деяких учених можна зустріти позицію, хоча і недостатньо чітко виражену, але яка свідчить про неоднорідність гарантій законності і способів забезпечення законності²⁵.

На наш погляд, у спірних проблемах перш за все необхідно виходити із самих термінів «гарантія» і «спосіб». Якщо «гарантія» означає певним чином забезпечувати в повному обсязі що-небудь, захищати, охороняти, захищати, зробити реальним²⁶, то «спосіб» означає знайдений або встановлений вид діяльності із забезпечення будь-чого.

Тому, якщо говорити про гарантії законності, має йтися про ті способи, засоби, механізми, які забезпечують реальність режиму законності. Логічно правильним буде, якщо ми включимо до складу гарантій способи забезпечення законності, бо останні виконують функції гарантій забезпечення законності в усіх сферах правоохоронної діяльності, в тому числі і під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади. Адже юридичні гарантії законності спрямовані не тільки на підтримання ефективної реалізації та застосування правових норм, а й на створення результативного механізму щодо запобігання, виявлення кримінальних правопорушень і відновлення порушених правових норм. Так, ст. 29 Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII передбачає гарантії законності у вигляді нагляду за додержанням Державним бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування. Цей нагляд знаходить своє вираження в певних передбачених законом способах діяльності, наприклад, прокурор перевіряє законність затримання громадян, проводить перевірку законності тримання підозрюваних під вартою, перевіряє законність притягнення до відповідальності і накладення на винних осіб стягнень, при виявленні порушення законності вимагає їх усунення та ін. У цьому разі способи діяльності прокурора виступають як гарантії законності щодо попередження, виявлення кримінальних правопорушень і відновлення порушених правових норм. Отже,

²⁵ Шморгун О. С. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів виконавчої влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.07. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2010. С. 15.

²⁶ Великий глумачний словник сучасної української мови; ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун. 2005. С. 675.

розглянуті способи виступають одним із видів гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати, що гарантії законності – це спеціально закріплені правом способи, за допомогою яких забезпечується законність взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Таким чином, поряд із нормами права, які визначають зміст аналізованих гарантій законності, до складу цієї правової інституції необхідно включити і юридичну діяльність, у тому числі і способи її здійснення, за допомогою якої відбувається забезпечення законності у сфері взаємодії.

Для реалізації правових гарантій законності, як нам представляється, необхідні закріплені в законі певні кошти. Одним із них, на наш погляд, є юридична відповідальність. Тому проаналізуємо останню групу основного змісту гарантій законності.

З метою реалізації правових гарантій законності необхідним є закріплення в законі певних засоби. Одним із них, на наш погляд, є юридична відповідальність. Тому проаналізуємо останню групу основного змісту гарантій законності.

3. Юридична відповідальність як засіб забезпечення правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади

Важлива роль у забезпеченні законності належить адміністративній відповідальності, яка є одним із видів юридичної відповідальності. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII протиправні дії або бездіяльність співробітники Державного Бюро розслідувань несуть встановлену законом відповідальність²⁷. Шкода, заподіяна окремим громадянам, підприємствам, установам і організаціям співробітником Державного Бюро розслідувань, підлягає відшкодуванню в порядку, передбаченому цивільним законодавством.

Значимо, що ми розглядаємо юридичну відповідальність тільки як певний вид і елемент змісту правових гарантій взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Оскільки ми вважаємо, що юридична відповідальність є одним із видів правових гарантій законності, отже, адміністративна відповідальність завжди виступає як гарантія належного виконання прав і обов'язків громадян. Своєю чергою юридичною гарантією буде також юридична відповідальність посадової особи, що порушує чийсь права і не виконує свої обов'язки.

²⁷ Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/conv#n278>(дата звернення: 14.04.2021)

Гарантією законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади буде конкретна відповідальність посадових осіб Державного Бюро розслідувань, які не виконують покладені на них обов'язки щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зарахованих до його компетенції. Тому сам факт наявності відповідальності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади розглядається нами як гарантія законності.

Юридична відповідальність, на наш погляд, виступає як гарантія того, щоб дії посадових осіб (наприклад, керівника Державного Бюро розслідувань) та інших осіб у цій сфері діяльності мали, перш за все, законний характер і не були б спрямовані на порушення будь-яких прав і невиконання своїх обов'язків.

Правова відповідальність у цій галузі суспільних відносин знаходить свою основну мету, зміст якої полягає в забезпеченні законності під час взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади, охорони суспільних відносин від будь-яких посягань у вигляді протиправних діянь.

Ці міркування дають змогу включити в зміст гарантій законності юридичну відповідальність, бо остання є гарантією належного дотримання, виконання та використання всіма суб'єктами взаємодії своїх обов'язків.

Отже, розглянуті гарантії законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади є не тільки правовими нормами, юридичною діяльністю, а й законними засобами, які спеціально розроблені державою і передбачені в законі (наприклад, у вигляді юридичної відповідальності), а також способи забезпечення законності (наприклад, прокурорський нагляд, відомчий контроль Верховної Ради України та ін.).

У наш час правоохоронна практика вимагає подальшого розвитку, в тому числі і шляхом більш повного і правильного конструювання гарантій, що забезпечують законність взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади, їх подальшого закріплення в законодавстві. Вивчення питань, пов'язаних із забезпеченням законності, ставить нас перед необхідністю розробки чіткого визначення правових гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Оскільки, як зазначалося раніше, розглянуті нами гарантії законності в аналізованій сфері є різновидом юридичних гарантій і мають всі властивості останніх, для більш повної їх характеристики вважаємо необхідним позначити основні характерні специфічні ознаки правових гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади:

1) ці гарантії є різновидом юридичних і володіють усіма ознаками і властивостями, характерними для останніх;

2) розглянуті гарантії спрямовані на охорону громадського порядку і громадської безпеки та виконання завдань щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зарахованих до компетенції Державного Бюро розслідувань;

3) ці гарантії, закріплені правовими нормами, можуть виступати у вигляді принципів, прав, обов'язків, юридичних фактів певної діяльності і способів її здійснення (контролю і нагляду), а також правових засобів (юридичної відповідальності);

4) вказані гарантії спрямовані на правомірну і повну реалізацію всіх необхідних правових норм і можуть бути використані тією чи іншою мірою всіма учасниками правовідносин взаємодії.

Таким чином, інтеграція цих ознак дає змогу сформулювати визначення гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади, під якими слід розуміти закріплену в нормах права систему адміністративно-правових засобів, що сприяють реалізації певних правових норм, які регламентують взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади, а також спеціально розроблені державою способи, що забезпечують в цій сфері діяльності точне дотримання, застосування законів і підзаконних нормативно-правових актів, правильне використання прав, виконання обов'язків всіма учасниками правовідносин із залученням останніх до юридичної відповідальності.

2. Класифікація гарантій законності взаємодії

Державного бюро розслідувань з органами державної влади

У межах наукового дослідження вважаємо необхідним здійснити класифікацію гарантій законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Залежно від *юридичного характеру* розрізняють загальні та спеціальні гарантії законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

Загальні гарантії охоплюють систему заходів, функціями яких є утворення необхідного політичного, економічного, культурного та ідеологічного підґрунтя для розвитку системи суспільних відносин взаємодії, які б сприяли втіленню принципу законності.

Політичними передумовами законності є режим демократії і гласності. Історичний досвід державності іноземних країн свідчить, що вони будуть реальними лише за умови існування незалежного від держави громадянського суспільства, розподілу влади, свободи засобів масової інформації, реального розподілу влади.

Серед організаційних передумов забезпечення законності важливе значення набуває розподіл державної влади по вертикалі (центральні та місцеві органи виконавчої влади) та по горизонталі (законодавча,

виконавча, судова влада – ст. 6 Конституції України) і формування між підсистемами державного управління відносин взаємного контролю та стримувань і протига²⁸.

На стан законності в процесі взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади впливають наступні організаційні фактори, як кваліфікація державних службовців, ефективність діяльності системи правової підготовки кадрів Державного Бюро розслідувань та органів державної влади, чіткий розподіл обов'язків між ними. Дотримання законності в цьому випадку безпосередньо залежить від професіоналізму суб'єктів правотворчості. Причому професіоналізм означає відмінні знання нормативно-правових документів, які регламентують правотворчу діяльність, знання методики і тактики цієї діяльності як на окремому етапі, так і загалом. Спеціаліст повинен мати якісні знання з психології, вмінти застосовувати закони на практиці, володіти комунікативними методами роботи, вмінти аналізувати та робити висновки з проаналізованого, досконало володіти українською мовою чи принаймні однією іноземною мовою, бути людяним. Досліджуючи зазначену проблему з практичної позиції, необхідно зазначити, що для ефективної правотворчості не вистачає фахівців. Навіть працівники з вищою освітою в галузі юриспруденції здебільшого не володіють необхідними спеціальними знаннями правотворчого процесу²⁹.

У правотворчості та реалізації норм права поряд із професіоналізмом важливу роль відіграє політична і правова культура громадян та посадових осіб, правосвідомість, заснована на визнанні абсолютної цінності прав та свобод людини і громадянина, беззаперечному, точному і неухильному виконанні й дотриманні законів та інших правових норм. Це є ідеологічною передумовою забезпечення законності.

До спеціальних гарантій належать правові (юридичні) гарантії законності, які являють собою специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантій законності можна зарахувати повноту й ефективність юридичних норм, високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності під час взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади, якісну діяльність компетентних органів влади по забезпеченню законності,

²⁸ Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20160930> (дата звернення: 17.04.2021)

²⁹ Соловійов В.М. До питання про гарантії законності в державному управлінні України. *Університ. наукові записки. Часопис Хмельниць. ун-ту упр. та права*. 2005. № 1-2 (13-14). С. 263–267.

вдосконалення і покращення юридичної практики; ефективність заходів юридичної відповідальності.

З-поміж гарантій законності, *виходячи з ознаки суб'єкта цих гарантій*, виділяють парламентські, президентські, судові, муніципальні, контрольні, наглядові, міжнародні тощо. Однак, зважаючи на досить високий ступінь їх дослідження, ми зупинимось лише на найбільш важливих моментах. Традиційно на перше місце в системі юридичних гарантій законності виділяється функціонування законодавчих органів державної влади, які покликані забезпечувати розробку і прийняття якісних нормативно-правових актів. Причому йдеться не лише про нормативно-правові акти, які встановлюють відповідальність будь-які правопорушення, але й про ті, що визначають загальну структуру розвитку суспільних відносин під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади. Тісно пов'язаною з діяльністю органів законодавчої влади є й функціонування двох інших гілок державної влади: виконавчої (яка сприяє посиленню законності своєю ефективною діяльністю із втілення в життя правових норм, закріплених у державному законодавстві) та судової.

Щоправда, в низці праць у межах аналізу гарантій законності у функціонуванні виконавчої влади виділяється ще й така специфічна сфера, як гарантії законності в діяльності правоохоронних органів. Дійсно, незважаючи на свою належність до виконавчої гілки влади, правоохоронні органи виконують надзвичайно важливі функції охорони суспільства від протиправних посягань. Так у ст. 1 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII вказується, що Державне Бюро розслідувань – це державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зарахованих до його компетенції³⁰. Надалі це положення конкретизується з позицій визначення основних завдань цього органу державної влади. Зокрема, у ст. 5 до них зараховано завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування. Тому цілком праві С. Кушнір, К. Гуценко та М. Ковальов, які пишуть, що стосовно діяльності правоохоронних органів ми можемо стверджувати не про загальну, а саме про «спеціальну» діяльність щодо гарантування законності^{31,32}. З огляду на це, на думку автора, цілком виправдано виділяти як спеціальну групу гарантій законності діяльність правоохоронних органів.

³⁰ Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/conv#n278>(дата звернення: 14.04.2021)

³¹ Кушнір С.М. Правові гарантії забезпечення законності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 205–214.

³² Рабінович П.М. Ефективність юридичних гарантій законності. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1 (60). С. 17–27.

Однак, характеризуючи гарантії законності як результат взаємодії Державного Бюро розслідувань із законодавчими, виконавчими та судовими органами влади з попередження, запобігання та боротьби з правопорушеннями, не можна забувати про те, що нині в юридичній науці не є остаточно вирішеною проблема щодо переліку гілок державної влади. Мається на увазі те, що у значній кількості наукових праць обґрунтовується думка стосовно доцільності та теоретичної необхідності виділення ще однієї гілки державної влади, якою є контрольна-наглядова (або просто «контрольна») гілка. Так, наприклад, В. Чиркін пише, що ця влада має всі ознаки окремої гілки державної влади: а) існують спеціальні органи держави, які її виконують; б) існує закріплена на найвищому конституційному рівні функція державного контролю; в) існують специфічні методи контрольної діяльності, які виокремлюють її серед інших форм і методів державного управління; г) серед органів державної влади, що реалізують контрольну-наглядові функції, є відносини взаємної координації; г) діяльність цих органів має загальнодержавний, а не відомчий характер³³. Серед вітчизняних дослідників про фактичне існування в сучасних державах контрольну-наглядової влади пишуть В. Тацій та Ю. Грошевий³⁴. Також варто назвати ім'я М. Цвіка, який одним із перших чітко визначив власні позиції та аргументи щодо цієї гілки державної влади та її ролі в системі гарантій законності³⁵. У цьому сенсі, описуючи гарантії законності, є всі підстави виділяти у спеціальну групу ще й взаємодію Державного Бюро розслідувань із різноманітними контрольну-наглядовими органами. Так, наприклад, у Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII зазначено, що прокуратура здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Відповідно до ст. 2 чинного Закону на прокуратуру покладаються такі функції: 1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом; 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативну-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) нагляд за додержанням законів у процесі виконання судових рішень у кримінальних справах, а також

³³ Чиркін В.Е. Государственное управление. Элементарный курс. Москва : Юрист, 2002. 320 с.

³⁴ Тацій В.Я., Грошевий Ю.М. Правові засоби охорони конституції. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 3. С. 35–42.

³⁵ Цвік М.В. Конституційні проблеми розподілу властей (деякі загально-теоретичні аспекти). *Вісник Академії правових наук України*. 1993. С. 60–68.

застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян³⁶.

При цьому, навіть незважаючи на наявність істотних змін у функціонуванні окремих органів державної влади, що належать до контрольної-наглядової влади, все одно є всі підстави стверджувати про збереження функцій контролю і нагляду та про їх значення в системі гарантій взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

За *функціональною ознакою* гарантії законності можна поділити на процесуальні та матеріальні. В.Г. Козленко, розглядаючи юридичні гарантії діяльності Національного антикорупційного бюро України, пропонує їх поділяти на адміністративно-процесуальні та адміністративно-матеріальні гарантії³⁷. Аналогічний підхід вчений пропонує застосовувати і для Державного Бюро розслідувань та зазначає, що гарантії законності взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади слід поділяти на матеріальні та процесуальні.

Відповідно до поглядів І.Л. Невзорова, до процесуальних гарантій законності належить система процесуальних норм, яка регулює порядок реалізації прав і свобод адресатів правозастосування компетентним правозастосовним органом³⁸.

Розподіл правових гарантій за *функціональною ознакою* на матеріальні і процесуальні має важливе значення. По-перше, крізь їх призму можна говорити про призначення окремих гарантій і здійснити оцінку їх доцільності та реальності. По-друге, розподіл демонструє їх нерозривність і доводить у конкретних випадках, що нормативні акти, які надали відповідному суб'єкту матеріальні гарантії, мають містити і певну процедуру, яка забезпечує використання цієї гарантії.

До матеріальних гарантій законності належить сукупність норм права, яка закріплює певні права й обов'язки суб'єктів взаємодії, що мають бути реалізовані в процесі правозастосування.

Існування юридичних гарантій законності закріпилося не лише на доктринальному, а й законодавчому рівні. Зважаючи на те, що норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ поширюють свою дію на оперативно-розшукові підрозділи Державного Бюро розслідувань, необхідно розглянути визначені у ст. 9 зазначеного нормативно-правового акта гарантії

³⁶ Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 19.04.2021)

³⁷ Козленко В.Г. Адміністративно-правові основи діяльності Національного антикорупційного бюро України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ. 2016. 20 с.

³⁸ Невзоров І.Л. Принцип законности в правоприменительной деятельности : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харьков, 2002. С. 85

законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Аналіз змісту зазначеної статті дає нам змогу виділити такий перелік гарантій:

1) оперативно-розшукова справа заводиться лише за наявності визначених у законі підстав, а таке рішення затверджує керівник відповідного оперативно-розшукового підрозділу;

2) оперативно-розшукова діяльність підлягає постійному контролю з боку визначених законом посадових осіб;

3) будь-яке обмеження прав і свобод громадян України та інших осіб має бути обґрунтованим, а на вимогу також бути викладеним у письмовій формі; існують обмеження щодо розголошення відомостей про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, крім того, заборонено оприлюднювати та надавати інформацію щодо проведення стосовно певної особи оперативно-розшукової діяльності до прийняття рішення за її результатами;

4) забезпечення можливості надання підрозділами, що використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшуковій діяльності, даних про певну особу за поданими органами досудового розслідування, прокуратурою та судами запитамі³⁹.

Водночас зазначений перелік юридичних гарантій забезпечує належне здійснення відповідними підрозділами Державного Бюро розслідувань лише оперативно-розшукової діяльності, а також уникнення порушення останніми прав та свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукових повноважень.

Відповідно до поглядів В.В. Іванова, під правовими (юридичними) гарантіями законності розуміють закріплені правом засоби, за допомогою яких забезпечуються правомірні дії усіх учасників суспільних відносин, відбувається попередження та припинення порушень законності, виявлення та усунення порушень, що сталися⁴⁰.

Причому під порушенням законності, необхідно розуміти в широкому значенні порушення положень Конституції України як Основного Закону держави та інших норм права як офіційних, формально визначених, загальнообов'язкових правил поведінки, які встановлені та санкціоновані державою, охороняються від порушень, спрямованих на регулювання найбільш важливих суспільних відносин і охорону соціальних цінностей шляхом встановлення юридичних прав і обов'язків суб'єктів права. Вчинення злочину чи правопорушення як порушення правових норм також є порушенням законності.

³⁹ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 17.04.2021)

⁴⁰ Іванов Б.Б. Матеріально-правовые и процессуальные гарантии законности привлечения к административной ответственности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харьков, 2001. С. 75.

Правові гарантії законності полягають не лише у створенні ефективного механізму відновлення порушених правових норм, але і у забезпеченні такого порядку застосування норм, який максимально попереджував би порушення.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження, необхідно зазначити, що створення цілісної системи гарантій законності здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади є однією з основних вимог реалізації принципу законності та формування в Україні правової держави. При цьому під гарантіями законності розуміються різноманітні засоби, спрямовані на втілення принципу законності, впорядкування суспільних відносин на його основі, що передбачає наявність системи механізмів упровадження, охорони та відновлення законності. З наведеного визначення стає очевидним, що гарантії законності здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади мають саме системний характер, що не припускає домінування загальносоціальних чи юридичних гарантій, оскільки обидва види гарантій є однаковою мірою важливими для забезпечення панування режиму законності.

Оскільки, як зазначалося раніше, розглянуті нами гарантії законності в аналізованій сфері є різновидом юридичних гарантій і мають всі властивості останніх, для більш повної їх характеристики вважаємо необхідним позначити основні характерні специфічні ознаки правових гарантій законності взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади:

1) ці гарантії є різновидом юридичних і володіють усіма ознаками і властивостями, характерними для останніх;

2) розглянуті гарантії спрямовані на охорону громадського порядку і громадської безпеки та виконання завдань щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зарахованих до компетенції Державного бюро розслідувань;

3) ці гарантії, закріплені правовими нормами, можуть виступати у вигляді принципів, прав, обов'язків, юридичних фактів певної діяльності і способів її здійснення (контролю і нагляду), а також правових засобів (юридичної відповідальності);

4) вказані гарантії спрямовані на правомірну і повну реалізацію всіх необхідних правових норм і можуть бути використані в тій чи іншій мірі всіма учасниками правовідносин взаємодії.

Наявні в сучасній юридичній науці підходи до класифікації системи гарантій законності здійснення взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади дають змогу виділити одразу кілька базових класифікаційних моделей. При цьому зазначені моделі можуть використовуватись одночасно, оскільки їх відмінність полягає

лише у тому, який саме критерій покладається як основоположний для побудови тієї або іншої класифікації. У цьому сенсі найбільш часто застосованими слід визнати такі критерії класифікації гарантій законності: 1) від юридичного характеру; 2) від ознак суб'єкта гарантій; 3) від функціональної ознаки.

АНОТАЦІЯ

Проведення в країні державно-правових і соціально-економічних реформ передбачає подальше зміцнення законності і порядку, забезпечення особистої безпеки, надійну охорону конституційних прав, свобод і законних інтересів як громадян, так і співробітників правоохоронних органів.

Важлива роль у реалізації цієї задачі належить колу дієвих механізмів, які забезпечують можливість реалізації громадянами своїх прав у сучасних умовах політичних та економічних перетворень.

Гарантії законності здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади слід розглядати не лише як сукупність засобів та способів, а як єдність елементів, як цілісне юридичне утворення. Підкреслено, що гарантії законності містять два взаємопов'язаних елементи: норми права та діяльність суб'єктів Державного Бюро розслідувань. Так, норма права встановлює для суб'єктів Державного Бюро розслідувань конкретні обов'язки, виконання яких буде гарантувати реалізацію прав органів державної влади під час їх взаємодії. Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. своєю чергою є юридичною підставою правової діяльності, а юридична діяльність є засобом виконання закону. Юридичні гарантії законності в аналізованій сфері є збірним поняттям, яке включає в себе не тільки правові норми, юридичну діяльність, а й спеціально вироблені державою і передбачені в законі засоби (наприклад, у вигляді юридичної відповідальності) і способи забезпечення законності (наприклад, прокурорський нагляд за додержанням Державним Бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування, відомчий контроль комітету Верховної ради України да діяльністю Державного Бюро розслідувань та ін.). Вказані компоненти і становлять основний зміст юридичних гарантій законності у сфері цієї діяльності. Розкрито зміст правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади. До його основних елементів входять: а) правові норми, що визначають юридичні гарантії під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади та їх видів; б) юридична діяльність як форма реалізації правових гарантій законності в цій сфері (в тому числі і способи її здійснення); в) юридична відповідальність як засіб забезпечення правових гарантій

законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шульгина А. Борьба с коррупцией откладывается? *Судебно-юридическая он line газета*. 2016. № 9 (327). С. 5-6. URL: <http://sud.ua/newspaper/2016/03/07/87944-borba-s-korruptsiej-otkladivaetsya> (дата звернення: 15.04.2021).
2. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017-2022 рр. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2018-04/program17-20_web.pdf. (дата звернення: 15.04.2021).
3. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/conv#n278>(дата звернення: 14.04.2021).
4. Проблемы общей теории права и государства / Под общ. ред. В.С. Нерсисянца. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 2002. 832 с.
5. Словарь иностранных слов / Редакция филолог, словарей русского языка. 15-е изд., доп. Москва : Русский язык, 1998. 238 с.
6. Андрусак Т.Г. Теорія держави і права. Львів : Фонд «Право для України», 1997. 200 с.
7. Кравчук М.В. Теорія держави і права. *Проблеми теорії держави і права*. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 247 с.
8. Христиниченко Н.П. *Особливості реалізації принципу законності у сучасних умовах державотворення. Європейські перспективи*. 2013. № 6. С. 31–35.
9. Пиголкин А.С., Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А., Саидов А.Х. Теория государства и права : учебник. Москва : Юрайт. 2006. 613 с.
10. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. Харків : Нац. ун-т внутр. справ. 2001. 220 с.
11. Теорія держави та права : підручник / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін. Київ, 2011. 575 с.
12. Боброва Н.А. Гарантии реализации государственно-правовых норм. Воронеж, 1984. С. 92–98.
13. Погорілко В.Ф., Сірий В.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. Київ, 1997. С. 40
14. Патюлин Б.А. Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений). Москва : Наука, 1974. С. 237.
15. Чхиквадзе В.М. Социалистический гуманизм и права человека. Москва : Наука, 1978. 303 с.
16. Маленин Н.С. Охрана прав личности советским законодательством / отв. ред. А.И. Масляев. Москва : Наука, 1985. 165 с.
17. Литвиненко В.І. Поняття і сутність юридичних гарантій правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 4/2. С. 77–80.

18. Гринюк Р.Ф. Поняття законності та її вплив на процес розбудови правової держави. *Правничий часопис Донецького університету.* 2003. № 1 (9). С. 3–9.

19. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короед, О.Ю. Дрозд, І.В. Гиренко, О.М. Єщук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова]; за ред. проф. В.В. Галуцька. Херсон : Гринь Д.С., 2015. 272 с.

20. Шило С.М. Поняття та зміст правових гарантій в законності в сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.* 2013. № 4. С. 283–292.

21. Кушнір С.М. Правові гарантії забезпечення законності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2012. № 4. С. 205–214.

22. Рабінович П.М. Ефективність юридичних гарантій законності: до методики її виявлення. *Вісник Академії правових наук України.* 2010. № 1 (60). С. 17–27.

23. Шморгун О.С. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів виконавчої влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2010. 20 с.

24. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун. 2005. 1728 с.

25. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20160930> (дата звернення: 17.04.2021)

26. Соловійов В.М. До питання про гарантії законності в державному управлінні України. *Університ. наукові записки. Часопис Хмельницьк. ун-ту упр. та права.* 2005. № 1-2 (13-14). С. 263–267.

27. Чиркин В.Е. Государственное управление. Элементарный курс. Москва : Юристъ, 2002. 320 с.

28. Тацій В.Я., Грошевий Ю.М. Правові засоби охорони конституції. *Вісник Академії правових наук України.* 1995. № 3. С. 35–42.

29. Цвік М.В. Конституційні проблеми розподілу властей (деякі загально-теоретичні аспекти). *Вісник Академії правових наук України.* 1993. С. 60–68.

30. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 19.04.2021)

31. Козленко В.Г. Адміністративно-правові основи діяльності Національного антикорупційного бюро України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ. 2016. 20 с.

32. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 17.04.2021).

33. Невзоров И.Л. Принцип законности в правоприменительной деятельности : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харьков, 2002. С. 85.

34. Иванов Б.Б. Материально-правовые и процессуальные гарантии законности привлечения к административной ответственности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харьков, 2001. С. 75–76.

Information about the author:

Dragonenko Anna Oleksandrivna,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Branch Law
and Law Enforcement Activities

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
1, Shevchenko str., Kropyvnytskyi, 25000, Ukraine